

ผลการทดลองใช้ระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้ของสถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดตาก

**Results of an Experiment on the Use of Credit Bank System
of Vocational Institutions in Tak Province**

พงษ์ภิญโญ แม่นโกศล (Pongpinyo Mankosol)¹

Received: May 6, 2021

Revised: May 21, 2021

Accepted: Jun 3, 2021

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการตามแนวทางของระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้ของสถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดตาก กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สถานศึกษาระดับอาชีวศึกษาในจังหวัดตาก จำนวน 4 แห่ง ได้มาโดยเจาะจงจากการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ ตามเกณฑ์ความพร้อมและสมัครใจของสถานศึกษา ได้แก่ 1) โรงเรียนไฮเทค-เทคโนโลยีตาก 2) วิทยาลัยเทคนิคตาก 3) โรงเรียนรามบริรักษ์แม่สอดอินเตอร์ 4) วิทยาลัยเทคนิคแม่สอด เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกตแบบมีโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลที่ได้จากการสังเกตแบบมีโครงสร้าง ผลการนิเทศติดตามสถานศึกษา การสนทนากลุ่ม การประชุมปฏิบัติการ และการสัมภาษณ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำเสนอข้อมูลจากการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์และประเด็น

ผลการวิจัยพบว่า การทดลองใช้ระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้ในสถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดตาก ทำให้ 1) สามารถขยายโอกาสการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนในกรณีลาออก ย้ายสถาบัน กลับเข้าศึกษาต่อ และใช้วุฒิการศึกษาเพื่อเข้าศึกษาต่อในระบบและระดับการศึกษาที่ต่างกัน 2) สามารถเปิดโอกาสให้ผู้ทำงานใช้ประสบการณ์เทียบโอนกับหลักสูตรการศึกษาได้ เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตามหลักการเรียนรู้ตลอดชีวิต 3) เกิดนวัตกรรมการทำงานแบบเครือข่ายความร่วมมือของสถาบันการอาชีวศึกษากับระดับมัธยมศึกษา และการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย 4) สามารถนำผลจากการทดลองไปใช้เป็นต้นแบบของระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ในระดับอาชีวศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและยกระดับการอาชีวศึกษาของประเทศไทย

คำสำคัญ : ระบบสะสมหน่วยการเรียนรู้, การอาชีวศึกษา

¹ ศษ.ด. (ศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต), อาจารย์ วิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต: Ph.D., Lecturer, College of Education Sciences, Dhurakij Pundit University, E-mail: pongpinyo.man@dpu.ac.th

Abstract

The objective of this experimental study was to implement an administrative model of a credit bank system of vocational institutions in Tak Province. The voluntary response samples of this research validated by experts included four vocational institutions in Tak Province: Hightech Technological Tak, Tak Technical College, Ramborirug Maesot Inter School, and Maesod Technical College. The research instrument was a document synthesis form. Content analysis was used to analyze data from the document synthesis form, records of management supervision, group discussions, workshops, and knowledge sharing seminars.

The results revealed that the system can 1) enhance learners' opportunities for those who have discontinued their studies and subsequently wish to transfer the credits acquired to recommence in the same institution or in another institution, either in a different education system or at a different level; 2) offer opportunities for working adults to substitute working experience for credits in a curriculum in order to pursue continuous self-development according to the lifelong learning principle; 3) create innovation in a collaborative network among vocational and secondary institutions and non-formal and informal education; and 4) be used as a prototype for a credit bank system of vocational institutions to improve the quality of vocational education in Thailand.

Keywords: Credit Bank System, Vocational Education

บทนำ

การศึกษาในระบบ (Formal Education) แม้จะเป็นระบบการศึกษาหลักของทุกประเทศ แต่ยังมีข้อจำกัดในด้านความเสมอภาคและทั่วถึง และสร้างผลเสียให้แก่สังคมและเศรษฐกิจของประเทศ ดังที่ ไกรยส ภัทราวาท (Kraiys Bhadravat, 2018) วิเคราะห์ว่าการที่เด็กไทยที่มีศักยภาพในการศึกษาประมาณ 670,000 คน ยังคงอยู่นอกระบบการศึกษา หรือประมาณร้อยละ 5 ของประชากรในวัยเดียวกัน รวมทั้งนักเรียนยากจนด้วยโอกาสอีกมากกว่า 2,300,000 คน ที่มีความเสี่ยงที่จะออกจากระบบการศึกษา ถือเป็นการเสียโอกาสชีวิตที่น่าเสียดาย องค์การยูเนสโกประเมินว่าการที่เยาวชนไทยที่มีศักยภาพแต่ต้องออกจากระบบจะสร้างความสูญเสียทางเศรษฐกิจสูงถึงร้อยละ 1.7 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) หรือคิดเป็นมูลค่ามากกว่าปีละสองแสนล้านบาท

รายงานเรื่อง Global Perspectives on Recognizing Non-formal and Informal Learning : Why Recognition Matters ได้กล่าวถึงการยอมรับจากนักรับการศึกษา รัฐบาล และสาธารณชนทั่วไปว่าการเรียนรู้ไม่เพียงแต่เกิดขึ้นในสถาบันการศึกษาหรือจากการฝึกอบรมที่กำหนดเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในสถานที่ทำงาน ในกิจกรรมนอกระบบและไม่เป็นทางการด้วย (Singh, 2015) ย่อหมายความว่า การเรียนรู้ที่สำคัญส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากตัวบุคคล หรือกลุ่มบุคคลมากกว่าการศึกษาในโรงเรียนหรือมหาวิทยาลัย และต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต คือไม่มีการจำกัดระยะเวลาของการเรียนรู้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุค “ดิสรัปต์เทคโนโลยี” (technological disruption) จำเป็นอย่างยิ่งที่แรงงานต้องเรียนรู้และพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิตเพื่อให้รอดพ้นจากวิกฤตของการถูกเลิกจ้าง (Vajarasatheanphong, 2019)

การศึกษาตลอดชีวิตเป็นแนวคิดที่ทั่วโลกให้ความสำคัญ มุ่งมั่น และพยายามให้เกิดการเข้าถึงการศึกษาอย่างเสมอภาคและกว้างขวาง นอกจากนี้ยังเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมศตวรรษที่ 21 ได้เป็นอย่างมาก เพราะเชื่อว่าการศึกษาดูตลอดชีวิต เป็นวิธีที่จะสามารถขุดลึกลงไปในตัวบุคคลเพื่อดึงศักยภาพ (Potential) และทรัพย์สินในตน (The Treasure within) ของบุคคลออกมาได้และสามารถบูรณาการลงในกระบวนการศึกษาและการพัฒนาได้ทั่วโลก (Medel-Añonuevo, Toshio, & Werner, 2001)

สาธารณรัฐเกาหลีหรือเกาหลีใต้ เป็นตัวอย่างของประเทศที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนากำลังคน แรงงาน และพัฒนาประเทศด้วยการจัดการศึกษาดูตลอดชีวิต โดยเปิดโอกาสการเรียนรู้ให้ประชาชนอย่างกว้างขวางโดยใช้ “ระบบธนาคารหน่วย

กิต” หรือ “Academic Credit Bank System – ACBS” และ “ระบบบัญชีการเรียนรู้ตลอดชีวิต Lifelong Learning Account System – LLAS” เป็นระบบที่รับรองผลการเรียนรู้ได้ตามหลักการ การรับรองและการให้หน่วยกิต (Recognition, Validation and Accreditation: RVA) และการรับรองผลการเรียนรู้เดิม (Recognition of prior learning: RPL) ได้อย่างกว้างขวางทั่วทั้งประเทศ ทั้งจากความรู้เดิมจากการศึกษาในระบบร่วมกับสิ่งที่ได้จากการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ทำให้ประชาชนที่อยู่นอกระบบการศึกษาปกติสามารถเข้าถึงการศึกษาอย่างกว้างขวาง สามารถวางแผนการเรียนรู้ได้ตามความต้องการของตนตามเวลาสถานที่ที่เหมาะสมกับสภาพและความสนใจ สามารถส่งเสริมการเรียนรู้แบบตลอดชีวิตของประชาชนได้โดยตลอด ซึ่งระบบการศึกษาแบบดั้งเดิมและระบบมหาวิทยาลัยตามปกติไม่สามารถทำได้ (Trakarnpairoj, 2018)

ระบบธนาคารหน่วยกิต (Academic Credit Bank System: ACBS) เป็นระบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถนำความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ของตนเอง ที่ได้จากการศึกษาในระบบ นอกระบบ และการศึกษาดด้วยตนเอง หรือจากประสบการณ์เรียนรู้ในโอกาสต่าง ๆ ผู้เรียนจะบันทึกกิจกรรมการเรียนรู้และประสบการณ์ที่ได้ไปศึกษาด้วยตนเอง โดยบันทึกผลลัพธ์ของกิจกรรมการเรียนรู้ในระบบที่หลากหลายดังกล่าวในรูปหน่วยกิต และนำมาประเมินเทียบโอนความรู้และประสบการณ์เข้าสู่หลักสูตรการศึกษาระดับต่าง ๆ ของสถานศึกษา หากคณะกรรมการพิจารณาว่าสิ่งที่ได้เรียนรู้มานั้นตรงกับสาระสำคัญของหลักสูตร ก็จะพิจารณาให้เป็นส่วนหนึ่งของผลการเรียนตามหลักสูตรนั้น เมื่อมีการสะสมหน่วยกิตให้ครบตามจำนวนที่กำหนดก็สามารถได้รับวุฒิการศึกษา การศึกษาระบบนี้จึงช่วยให้ผู้เรียนจบการศึกษาเร็วขึ้น เพราะช่วยลดขั้นตอนและความซ้ำซ้อน นอกจากนี้ ผู้เรียนหรือผู้ทำงานยังมีโอกาสเชื่อมโยงการเรียนรู้ หรือประสบการณ์การทำงาน ได้พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องมากยิ่งขึ้น และสามารถนำไปต่อยอดในการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และพัฒนาประเทศได้ในที่สุด (Youngwha, 2015; Siritarangsri, 2015; Ruenobcheoy, 2016; Trakarnpairoj, 2018)

ระบบธนาคารหน่วยกิตในประเทศไทย มีจุดเริ่มต้นนับตั้งแต่การประกาศใช้ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติของประเทศไทย พ.ศ. 2542 และมีพัฒนาการเรื่อยมาตามลำดับ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติของประเทศไทย พ.ศ. 2542 (The National Education Act. B.E.2542, 1999) กำหนดให้รัฐต้องจัดหรือส่งเสริมให้เอกชนและทุก ๆ ส่วนในสังคมจัดการศึกษาโดยยึดหลัก “การศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน” ซึ่งหมายถึง การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยให้มีการเทียบโอนผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งจากการเรียนรู้ในระบบ ตามอัธยาศัยการฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์การทำงาน

หลังจากนั้นกระทรวงศึกษาธิการก็ได้มีการตั้งคณะทำงานพัฒนาระบบการเทียบความรู้และแนวปฏิบัติในการเทียบโอนผลการเรียน และกำหนดระเบียบการเทียบความรู้และแนวปฏิบัติในการเทียบโอนผลการเรียนในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และได้ออกประกาศและแนวปฏิบัติของกระทรวงศึกษาธิการในเรื่องนี้เมื่อ พ.ศ. 2546 และ พ.ศ. 2549 ตามลำดับ นอกจากนี้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตั้งแต่ฉบับที่ 8 เป็นต้นมา ก็ได้มุ่งเน้นการพัฒนาคนเพื่อให้เป็นศูนย์กลางการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ระบุให้ใช้ระบบธนาคารหน่วยกิต และเปิดโอกาสให้คนไทยได้เรียนรู้แบบต่อเนื่องตลอดชีวิต

อย่างไรก็ตาม จากรายงานวิจัยทดลองนาร่อง เรื่อง “การพัฒนาคุณภาพและยกระดับการศึกษาของผู้เรียนโดยใช้ระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ (Credit Bank System) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน” ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาร่วมกับวิทยาลัยครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ พบว่าก่อนการศึกษาทดลองนั้น ประเทศไทยยังไม่มีระบบการสะสมผลการเรียนรู้แบบธนาคารหน่วยกิต (Credit bank System) ในการส่งเสริมการศึกษาและการขยายโอกาสทางการศึกษาให้ผู้เรียนและ

ประชาชนทั่วไป มีเพียงการดำเนินการผ่านระบบการเทียบโอนผลการเรียน การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ภายในของการจัดการศึกษาในระบบและหน่วยงานของกระทรวงศึกษาธิการเป็นสำคัญ การเทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์ของหน่วยงานในกระทรวงศึกษาธิการ (Siritarangsri, 2016) การวิจัยดังกล่าวได้ดำเนินการทดลองนำร่องกับสถานศึกษาในจังหวัดตาก โดยกำหนดให้สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางในการวิจัยและพัฒนาการสะสมหน่วยการเรียนรู้การเทียบโอนผลการเรียนและผลการเรียนรู้ของสถานศึกษาทั้งในระบบนอกระบบและตามอัธยาศัย ทำการทดลองการสะสมหน่วยการเรียนรู้ตามบทบาทหน้าที่และภารกิจ ดังนี้

1. จัดให้มีคณะกรรมการสะสมหน่วยการเรียนรู้เพื่อดำเนินการสะสมหน่วยการเรียนรู้เทียบโอนผลการเรียนและผลการเรียนรู้
2. จัดทำและจัดเก็บเอกสารหลักฐานผลการเรียน การเทียบโอน ทะเบียนผู้เรียนและผู้ขอเทียบโอน เพื่อการสะสมหน่วยการเรียนรู้
3. ดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนและผลการเรียนรู้ประสบการณ์ตั้งแต่การให้คำแนะนำ การรับเข้า การลงทะเบียน การประเมินผลการเรียน การเทียบโอน การประเมินสมรรถนะ การวัดและประเมินผล การสะสมหน่วยการเรียนรู้และการให้ประกาศนียบัตรที่สอดคล้องกับหลักสูตรและการเรียนรู้ตามปรัชญาและภารกิจของสถานศึกษา ระเบียบหลักเกณฑ์วิธีการที่องค์กรกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้และต้นสังกัดกำหนด
4. รับรองหน่วยการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้ขอเทียบโอนผลการเรียนภายในสถานศึกษา
5. รายงานผลการเทียบโอนผลการเรียนต่อองค์กรกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้และต้นสังกัด

ในบทความนี้ จะกล่าวถึงผลการทดลองของตัวอย่างวิจัยที่เป็นสถาบันการอาชีวศึกษาทั้ง 4 แห่ง เนื่องจากมีประเด็นน่าสนใจนำมาใช้พัฒนาการศึกษาในระดับอาชีวศึกษาได้ กล่าวคือ สถาบันการอาชีวศึกษาสามารถรับการรับรองประสบการณ์การเรียนรู้ในแบบที่ไม่มีโครงสร้าง และสามารถดึงความรู้ ทักษะ และความเข้าใจที่สามารถถ่ายโอนได้ (transferrable) มาเทียบกับการเรียนรู้ที่ได้รับจากในระบบทั้งในประเภทอาชีวศึกษาด้วยกัน หรือกับการศึกษาขั้นพื้นฐานหรืออุดมศึกษาก็ย่อมได้ ทั้งนี้จะเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนเป็นอันมาก เช่น ได้รับการยกเว้นการเรียนบางรายวิชา เพื่อให้ผู้เรียนประกอบอาชีพในระหว่างการศึกษาได้ง่ายขึ้น หรือเพื่อเทียบโอนสำหรับศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับหลักการศึกษาลดรอยขีด และยังเป็นการพัฒนาคนตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา และแผนพัฒนาการอาชีวศึกษา พ.ศ. 2560-2579 ด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการทดลองนำร่อง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทดลองใช้รูปแบบการบริหารจัดการตามแนวทางของระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ของสถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดตาก

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สถานศึกษาระดับอาชีวศึกษาในจังหวัดตาก จำนวน 7 แห่ง ได้แก่ 1) วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีตาก 2) วิทยาลัยเทคนิคตาก (ชื่อเดิม วิทยาลัยสารพัดช่างตาก) 3) วิทยาลัยเทคนิคแม่สอด (ชื่อเดิม วิทยาลัยการ

อาชีพแม่สอด) 4) วิทยาลัยการอาชีพบ้านตาก 5) โรงเรียนไฮเทค-เทคโนโลยีตาก 6) โรงเรียนรามบริรักษ์แม่สอดอินเตอร์ 7) กรุงเทพมหานครวิทยาลัยลุ่มน้ำปิง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สถานศึกษาระดับอาชีวศึกษาในจังหวัดตากจำนวน 4 แห่ง ได้มาโดยวิธีการเจาะจงจากการพิจารณาของผู้ทรงคุณวุฒิ ตามเกณฑ์ความพร้อมและสมัครใจของสถานศึกษา ได้แก่ 1) โรงเรียนไฮเทค-เทคโนโลยีตาก 2) วิทยาลัยเทคนิคตาก 3) โรงเรียนรามบริรักษ์แม่สอดอินเตอร์ 4) วิทยาลัยเทคนิคแม่สอด ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้อำนวยการ และ/หรือรองผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูผู้รับผิดชอบฝ่ายวิชาการของสถานศึกษา คณะกรรมการประสานงานการเรียนรู้ที่สถานศึกษาจัดตั้งขึ้น คณะทำงานที่สถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการ จำนวนสถานศึกษาละ 3 – 5 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสังเกตแบบมีโครงสร้างที่รวบรวมข้อมูลจากการนิเทศ ติดตามของทีมนักวิจัย การประชุม และการสัมภาษณ์ที่จัดขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยการ 1) สังเคราะห์เอกสารตามกรอบแนวคิดการวิจัย 2) สันทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อกำหนดแนวทางการทดลอง จำนวน 1 ครั้ง และสนทนากลุ่มเพื่อพิจารณารายงานผลการวิจัย จำนวน 2 ครั้ง 3) การประชุมปฏิบัติการนักวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาและครู เพื่อรับฟังความเห็นและจัดทำเกณฑ์การทดลองจำนวน 1 ครั้ง และประชุมปฏิบัติการถอดบทเรียน จำนวน 2 ครั้ง 4) การสัมภาษณ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโครงการวิจัย ตามที่ประชุมและสัมภาษณ์ ติดตามจนการนิเทศ ติดตามสถานศึกษา ทั้งภาคสนาม และการสื่อสารผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล

การวิเคราะห์ข้อมูล โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์เอกสาร ผลการนิเทศติดตามสถานศึกษา การสนทนากลุ่ม การประชุมปฏิบัติการและการสัมภาษณ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยนำเสนอข้อมูลจากการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์และประเด็น

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. ผลการทดลองใช้ระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้ (Credit Bank System) ของสถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดตาก มีรายละเอียดดังนี้

1.1 การดำเนินการตามแนวทางระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้ (Credit Bank System) ของสถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดตาก พบว่า สถานศึกษาที่เข้าร่วมการทดลองครั้งนี้สามารถดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ที่กำหนดขึ้นตามแนวทางพัฒนาระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ครบทุกบทบาท กล่าวคือ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการผู้รับผิดชอบโดยตรง ใช้ชื่อว่า “คณะกรรมการสะสมหน่วยการเรียนรู้” ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษาฝ่ายวิชาการ ฝ่ายวัดและประเมินผล ตลอดจนครูผู้รับผิดชอบ คณะกรรมการชุดดังกล่าวมีบทบาทหน้าที่ ได้แก่ 1) จัดทำและจัดเก็บเอกสารผลการเรียน 2) ดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์ 3) รับรองหน่วยการเรียนรู้ 4) รายงานผลการเทียบโอนต่อองค์กรกลางและต้นสังกัด 5) จัดเก็บข้อมูลและถอดบทเรียนการดำเนินงาน ซึ่งเป็นไปตามแผนการดำเนินงานที่คณะวิจัยกำหนดครบทุกกิจกรรม (ยกเว้น โรงเรียนรามบริรักษ์แม่สอดอินเตอร์ที่ยังไม่มีนักศึกษาเข้าเรียนในช่วงทำการทดลอง แต่มีการดำเนินกิจกรรมครบตามกำหนด)

1.2 ลักษณะการดำเนินการระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้ของสถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดตาก พบว่าแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) การดำเนินการภายในสถานศึกษา คือการดำเนินการสะสมหน่วยการเรียนรู้และเทียบโอนให้แก่ผู้ที่

เข้ามาศึกษา หรือกลับเข้ามาศึกษาต่อในสถานศึกษาในกรณีที่ลาออกระหว่างการศึกษา หรือผู้ที่เรียนไม่จบกลับเข้ามาศึกษาต่อ

2) การดำเนินการภายนอกสถานศึกษาให้แก่ผู้เรียนต่างสถาบันในกรณีย้ายสถาบัน เทียบโอนความรู้และประสบการณ์ ให้แก่ผู้ทำงานที่ต้องการวุฒิการศึกษาในการศึกษานอกระบบและตามอัธยาศัย และดำเนินการสะสมหน่วยการเรียนรู้และเทียบโอน ให้แก่ผู้ที่ย้ายออกจากสถานศึกษา

1.3 รูปแบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ของสถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดตาก พบว่าเป็นการสะสมหน่วยการเรียนรู้ ที่เป็นผลมาจากการเทียบโอนผลการเรียนและเทียบประสบการณ์ ในสถานศึกษา แบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) การเทียบโอนผลการเรียนจากหลักสูตรที่จัดการศึกษาเป็นระดับ 2) การเทียบโอนผลการเรียนจากการศึกษาต่อเนื่อง 3) การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ 4) การเทียบโอนผลการเรียนจากการประเมินความรู้และประสบการณ์ โดยนำผลการเทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์ดังกล่าวที่สะสมไว้ไปเข้าศึกษาต่อตามความตกลงร่วมกันระหว่างสถานศึกษา

1.4 รายวิชาที่มีการสะสมหน่วยการเรียนรู้และเทียบโอนภายในสถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดตาก พบว่าแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม คือ 1) วิชาพื้นฐานตามสาขาวิชาสามัญ เช่น วิชาภาษาไทย วิชาภาษาอังกฤษ และวิชาคณิตศาสตร์ 2) รายวิชาตามสาขาวิชาชีพ เช่น สาขางานไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ สาขายานยนต์ และสาขาการโรงแรม เป็นต้น 3) วิชาฝึกงาน 4) วิชาเลือกเสรี รวมทั้ง 5) กิจกรรมเสริมหลักสูตร โดยสามารถเทียบโอนได้ทุกรายวิชาที่มีผลการเรียนผ่านเกณฑ์ ทั้งนี้การสะสมหน่วยการเรียนรู้และเทียบโอนภายนอกสถานศึกษาเป็นไปตามข้อตกลงร่วมระหว่างสถานศึกษา ในระหว่างการทดลองระบบสะสมหน่วยการเรียนรู้และเทียบโอน

1.5 การดำเนินการสะสมหน่วยการเรียนรู้และเทียบโอนก่อนการทดลองระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้และเทียบโอนของสถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดตาก พบว่ามีวัตถุประสงค์เพื่อเทียบโอนความรู้ให้แก่ผู้เรียนต่างสถาบันกรณีที่ย้ายสถานที่เรียน และเป็นการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนที่เป็นผู้ทำงานในสถานประกอบการที่ต้องการวุฒิการศึกษา ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง เพื่อปรับฐานเงินเดือนและวุฒิการศึกษาในสายอาชีพ

1.6 การดำเนินการสะสมหน่วยการเรียนรู้และเทียบโอนหลังการทดลองระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้และเทียบโอนของสถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดตาก พบว่าเป็นการดำเนินการเพื่อแก้ปัญหาผู้เรียนออกนอกระบบการศึกษา เพิ่มโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน เชื่อมโยงหน่วยงานที่จัดการศึกษาในทุกระบบและระดับชั้นเข้าด้วยกัน โดยจัดทำบันทึกข้อตกลงร่วมกันระหว่างสถานศึกษา เป็นการหาแนวทางร่วมกันในการลดข้อจำกัดการจัดการศึกษาตลอดชีวิต

1.7. ประสบการณ์และประวัติการดำเนินการสะสมหน่วยการเรียนรู้และเทียบโอน ในระยะเวลาอันหลัง 5 ปี ของสถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดตาก พบว่ามีสถานศึกษา 2 แห่งที่ยังไม่เคยดำเนินการสะสมหน่วยการเรียนรู้และเทียบโอนอย่างเป็นระบบมาก่อน ได้แก่ โรงเรียนโฮทดก - เทคโนโลยีตาก และโรงเรียนรามบริรักษ์แม่สอดอินเตอร์ ส่วนสถานศึกษาที่เคยการดำเนินการสะสมหน่วยการเรียนรู้และเทียบโอนในรอบ 5 ปีอันหลังมี 2 แห่ง ได้แก่ วิทยาลัยเทคนิคแม่สอด วิทยาลัยเทคนิคตาก ซึ่งเป็นการดำเนินการเพื่อเทียบโอนความรู้ให้แก่ผู้เรียนต่างสถาบันกรณีที่ย้ายสถานที่เรียน และเป็นการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์ให้แก่ผู้เรียนที่เป็นผู้ทำงานในสถานประกอบการที่ต้องการวุฒิการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง เพื่อปรับฐานเงินเดือนและวุฒิการศึกษาในสายอาชีพ จากการทดลองครั้งนี้พบว่าสถานศึกษาที่ไม่เคยมีประสบการณ์สะสมหน่วยการเรียนรู้และการเทียบโอนมาก่อนจะมีอุปสรรคในด้านแนวทางการดำเนินงาน เพราะไม่มีกรณีตัวอย่างจากสถานศึกษาในกลุ่มเดียวกัน เช่น โรงเรียนรามบริรักษ์แม่สอดอินเตอร์ ไม่สามารถศึกษากรณีตัวอย่างจากสถานศึกษาอื่น ซึ่งเป็นสถานบริบาลในลักษณะเดียวกัน

1.8. การสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันการอาชีวศึกษากับสถานศึกษาต่างประเภทการศึกษาในจังหวัดตาก พบว่าสถานศึกษาที่เข้าร่วมการทดลองสามารถสร้างความร่วมมือกับสถานศึกษาต่างประเภทการศึกษา ได้แก่ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งนี้ทำให้สามารถขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียนได้ คือวิทยาลัยเทคนิคแม่สอด สร้างความร่วมมือกับโรงเรียนชุมชนบ้านแม่ตาวกลางมิตรภาพที่ 26 โรงเรียนบ้านแม่โกนเกน และศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแม่สอด ทำให้ผู้เรียนสามารถนำผลการเรียนที่สะสมไว้ไปเทียบโอนเพื่อศึกษาต่อในวิทยาลัยเทคนิคแม่สอด โดยไม่ต้องเรียนซ้ำ

1.9. การเทียบโอนประสบการณ์ของสถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดตาก พบว่าสถานศึกษาที่เข้าร่วมการทดลองสามารถดำเนินการเทียบโอนเฉพาะผลการเรียนที่นำไปสู่การสะสมหน่วยการเรียนรู้ ส่วนการเทียบโอนประสบการณ์ พบว่ามีเพียงวิทยาลัยเทคนิคแม่สอดเคยมีประสบการณ์การดำเนินการเทียบโอนประสบการณ์จากการศึกษานอกระบบ ให้แก่ผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานเพื่อเทียบโอนประสบการณ์กับหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง

2. ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับสถาบัน

2.1 สถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดตาก ได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้ว่าเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น โดยก่อนเข้าร่วมโครงการสถานศึกษาหลายแห่ง เช่น โรงเรียนไฮเทค-เทคโนโลยีตาก และโรงเรียนรามบริรักษ์แม่สอดอินเตอร์ ไม่มีความรู้ความเข้าใจรวมถึงประสบการณ์ในการสะสมหน่วยการเรียนรู้ แต่ภายหลังการเข้าร่วมโครงการทั้งจากการเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ การพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์กันในกลุ่มย่อย ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจมากขึ้น และเกิดการดำเนินการสะสมหน่วยการเรียนรู้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้สถานศึกษายังได้แนวทางในการพัฒนาการจัดการศึกษา เนื่องจากการนำระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้มาใช้ในการจัดการศึกษาทำให้มีโอกา และทางเลือกให้แก่ผู้เรียนมากยิ่งขึ้น เป็นรูปแบบหนึ่งในการขยายโอกาสทางการศึกษา อีกทั้งการได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสถานศึกษาอื่น ๆ ในระหว่างดำเนินการวิจัย ยังทำให้สถานศึกษาได้เห็นแนวทางรูปแบบในการจัดการศึกษา และการบริหารจัดการสถานศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนจากสถานศึกษาที่มีแนวทางปฏิบัติที่ดี (Best practice)

2.2 สถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดตาก มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินงานระหว่างสถานศึกษาที่ดำเนินการทดลองระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้ ทำให้เกิดแนวทางในการดำเนินงานที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน อีกทั้งส่งเสริมการทำงานร่วมกันระหว่างสถานศึกษาให้สอดคล้องกันทั้งในด้านหลักสูตร เนื้อหาวิชา เพื่อรองรับการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตของผู้เรียนในอนาคต

2.3 บุคลากรของสถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดตาก เกิดความภูมิใจที่ได้เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยและเป็นหนึ่งในกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนนำร่อง ซึ่งสามารถช่วยเหลือผู้เรียนให้กลับเข้าสู่ระบบการศึกษาในโรงเรียนได้อีกครั้ง จึงถือเป็นความภาคภูมิใจของโรงเรียนและครูอาจารย์ที่เกี่ยวข้อง เช่น ในการทดลองระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้และเทียบโอนผลการเรียน (มีนาคม – พฤษภาคม 2559) โรงเรียนไฮเทค-เทคโนโลยีตาก ได้ดำเนินการทดลองกับกลุ่มเป้าหมายคือ ผู้เรียนในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) ที่ออกกลางคันและที่มีปัญหาไม่สามารถมาเรียนต่อได้จำนวน 19 คน ผลปรากฏว่าสามารถดำเนินการเทียบโอนรายวิชาได้ 85 รายวิชา ให้แก่ผู้ที่ขอสะสมหน่วยการเรียนรู้และเทียบโอนจำนวน 5 คน ซึ่งเป็นนักเรียนหรือเคยเป็นนักเรียนโรงเรียนไฮเทค-เทคโนโลยีตาก ทำให้ผู้เรียนสามารถกลับเข้ามาศึกษาต่อโดยลดความซ้ำซ้อนในการเรียนรายวิชาประหยัดค่าใช้จ่ายในการศึกษา ผู้ปกครองเห็นความสำคัญและส่งเสริมให้ผู้เรียนกลับเข้ามาศึกษาต่อในระบบ ผู้เรียนสามารถศึกษาต่อได้ในระดับชั้นที่สูงขึ้นโดยการเทียบโอน หรือสะสมหน่วยการเรียนรู้เพิ่มทางเลือกและโอกาสในการศึกษาให้แก่ผู้เรียน เปิดโอกาส

ให้ผู้เรียนนำผลการเรียนที่ได้จากการสะสมหน่วยการเรียนรู้และเทียบโอนไปศึกษาต่อในสถานศึกษาที่เป็นสถานศึกษาในความร่วมมือ หรือสถานศึกษาที่มีการจัดทำระบบสะสมหน่วยการเรียนรู้และเทียบโอน

2.4 การสร้างเครือข่ายและบันทึกข้อตกลงระหว่างสถานศึกษา (MoU) ในการเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์การเรียนรู้จากสถานศึกษาที่มีประสบการณ์เทียบโอนขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศอย่างเป็นรูปธรรมให้แก่สถานศึกษาในทุกระดับและประเภทของการศึกษา (อาชีวศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย) ได้เข้าใจมากขึ้น เช่น วิทยาลัยเทคนิคแม่สอด เป็นสถานศึกษาที่เคยดำเนินการสะสมหน่วยการเรียนรู้และเทียบโอนในปีการศึกษา 2552 ในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) โดยเป็นการเทียบโอนจากการศึกษานอกระบบให้แก่ผู้ที่มีประสบการณ์การทำงานจากสถานประกอบการ เพื่อเทียบโอนประสบการณ์กับหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงของวิทยาลัยเทคนิคแม่สอด จึงได้นำประสบการณ์ดังกล่าวมาสร้างความร่วมมือกับสถานศึกษาจำนวน 3 แห่ง ได้แก่ โรงเรียนชุมชนบ้านแม่ตาวกลางมิตรภาพที่ 26 โรงเรียนบ้านแม่โกนเกน และศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแม่สอด เพื่อขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน ผลการดำเนินการ พบว่ามีผู้เข้ารับการสะสมหน่วยการเรียนรู้และเทียบโอนรายวิชาให้ผู้เรียนจำนวน 17 คน

2.5 ส่งเสริมให้เกิดการศึกษาย่างต่อเนื่องในทุกรูปแบบและประเภทการศึกษาตั้งแต่การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย รวมทั้งการอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา ที่มีความเชื่อมโยงกันทั้งระบบอย่างเป็นรูปธรรมผ่านระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ทั้งในด้านของหลักสูตร และรายวิชาที่ผู้เรียนสามารถสะสมหน่วยการเรียนรู้ และเทียบโอนระหว่างรูปแบบการศึกษาได้ สอดคล้องกับความพร้อมของผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันในแต่ละบุคคล ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และส่งเสริมสิทธิในการเข้าถึงการศึกษาของประชาชน เช่น โรงเรียนรามบริรักษ์แม่สอดอินเตอร์ได้จัดทำเกณฑ์การสะสมหน่วยการเรียนรู้เพื่อเทียบโอนรายวิชา ในกรณีสะสมหน่วยการเรียนรู้จากสถานศึกษาภายนอกสถานศึกษาในเครือข่าย ผู้ที่จบการศึกษาตามหลักสูตรศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอแม่สอด นอกจากนี้ ผู้ที่จบการศึกษาสามารถนำหน่วยกิตที่สะสมไว้ทั้งหมดมาเทียบโอนได้ หรือสามารถศึกษาต่อในระดับพยาบาลกับสถานพยาบาลที่ทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือทั้ง 4 แห่ง ได้แก่ โรงพยาบาลกล้วยน้ำไท โรงพยาบาลศุขเวช โรงพยาบาลเดอะซีเนีย และโรงพยาบาลศรีนครินทร์

3. ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน

3.1 ผู้เรียนกลับเข้าสู่ระบบการศึกษา การทดลองการสะสมหน่วยการเรียนรู้ครั้งนี้ ได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่ขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบ ได้มีโอกาสในการกลับเข้าสู่การศึกษาในระบบอีกครั้ง อีกทั้งยังช่วยลดระยะเวลาในการเรียนในรายวิชาที่เคยเรียนหรือศึกษาสำเร็จแล้วไม่ต้องเรียนซ้ำในรายวิชาดังกล่าว ทำให้ผู้เรียนสำเร็จการศึกษาตามโครงสร้างหลักสูตรในระยะเวลาที่เร็วขึ้น เช่น ผู้เรียนของโรงเรียนไฮเทค-เทคโนโลยีตาก ที่ออกกลางคันและที่มีปัญหาไม่สามารถมาเรียนต่อได้จำนวน 5 คนได้ขอสะสมหน่วยการเรียนรู้และเทียบโอนกลับเข้ามาศึกษาต่อ และช่วยลดความซ้ำซ้อนในการเรียนรายวิชา ประหยัดค่าใช้จ่ายในการศึกษา หรือกรณีโรงเรียนรามบริรักษ์แม่สอดอินเตอร์ ได้จัดทำเกณฑ์สะสมหน่วยการเรียนรู้ภายในสถานศึกษา โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือผู้เรียนที่ลาออกกลางคัน โดยสถานศึกษามีหน้าที่เก็บสะสมหน่วยการเรียนรู้ของผู้เรียน และออกใบรับรองหน่วยการเรียนรู้ที่สะสมไว้ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถใช้เทียบโอนเพื่อศึกษาต่อในสถานศึกษาอื่นได้ เป็นต้น

3.2 ผู้เรียนในระบบการศึกษาสามารถศึกษาต่อและเก็บสะสมหน่วยการเรียนรู้ควบคู่ไปกับการทำงานเพื่อการสร้างรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัว เป็นการเปิดโอกาสทางการศึกษาที่กว้างมากขึ้นให้แก่ผู้เรียนที่มีข้อจำกัดทางเศรษฐกิจและครอบครัว ทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Lifelong learning) สามารถนำความรู้และประสบการณ์การ

ทำงานในภาคปฏิบัติมาใช้เป็นส่วนหนึ่งในการสะสมหน่วยการเรียนรู้ในภาคทฤษฎี นอกจากนี้ยังเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนที่อยู่นอกระบบการศึกษาและมีความต้องการเข้ามาศึกษาต่อในระบบสามารถเข้ามาศึกษาในระบบ โดยผ่านการนำประสบการณ์ทำงานที่เคยปฏิบัติมาเทียบโอนความรู้เพื่อศึกษาต่อในระบบได้ เช่น วิทยาลัยเทคนิคตากได้ดำเนินการจัดทำหลักเกณฑ์การเทียบโอนผลการเรียนตามหลักเกณฑ์ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา เพื่อเทียบโอนให้แก่กลุ่มทหารกองประจำการ ซึ่งมีประสบการณ์การทำงาน โดยพิจารณาการเทียบโอนตามเอกสาร เช่น หนังสือรับรองการปลดประจำการจากผู้บังคับหน่วยทหาร ตั้งแต่ระดับกองพัน หรือผู้บังคับบัญชากองร้อยอิสระหรือผู้บังคับการเรือชั้น 3 ขึ้นไป หรือสมุดประจำตัวทหารกองหนุน โดยกำหนดค่าระดับผลการเรียนเป็น ผ่าน เป็นต้น ทำให้ผู้เรียนมีความก้าวหน้าในงานอาชีพ ลดการเรียนซ้ำในรายวิชาหรือกลุ่มวิชาที่มีความรู้และประสบการณ์ ลดระยะเวลาเรียน การเดินทาง และค่าใช้จ่าย ผู้เรียนเลือกเรียนตามความต้องการ

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญที่นำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ผลการทดลองใช้ระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้ของสถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดตาก สามารถอภิปรายได้ดังนี้

1.1 สถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดตากมีความพร้อมในการทดลองใช้ระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้และมีแนวโน้มที่จะพัฒนาไปสู่การพัฒนานี้เป็นรูปธรรมในอนาคต ดังจะเห็นว่าทุกสถาบันสามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่และภารกิจที่กำหนดให้ แสดงให้เห็นว่าสถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดตากตระหนักและเข้าใจความสำคัญของระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้ ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากต่อการศึกษาในศตวรรษที่ 21 และการส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต นอกจากนี้ยังมีแนวทางที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 3 มาตรา 15 ที่กำหนดให้มีการเทียบโอนผลการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกัน หรือต่างรูปแบบได้ ไม่ว่าจะเป็นผลการเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมถึงผลการเรียนจากการเรียนรู้นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพหรือจากประสบการณ์การทำงานด้วย (The National Education Act. B.E.2542, 1999) และยังสอดคล้องกับนโยบายของคณะกรรมการการอาชีวศึกษาที่ได้ออกประกาศ เรื่อง หลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติในการเทียบโอนความรู้และประสบการณ์รายวิชา (Office of Vocational Education Commission, 2017) อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังไม่มีระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ของการศึกษาทั้งระบบโดยรวม มีแต่การเทียบโอนผลการเรียนตามระบบที่เป็นทางการ อีกทั้งยังมีปัญหาเนื่องจากความหลากหลายของการปฏิบัติของแต่ละหน่วยงานที่ไม่สามารถเชื่อมโยงกันได้ (Trakarnpairaj, 2018) ดังนั้นภาครัฐจึงควรพัฒนาระบบการสะสมหน่วยการเรียนรู้ขึ้นประกอบด้วยแนวคิด การจัดโครงสร้างองค์การโดยการจัดตั้งหน่วยงานกลางสะสมการเรียนรู้ การกำหนดหน้าที่ของหน่วยงานต้นสังกัด สถานศึกษา สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หลักเกณฑ์และวิธีการสะสมหน่วยการเรียนรู้ผู้เรียน และกลยุทธ์การดำเนินงาน เพื่อให้เกิดการปฏิบัติที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน (Siritarangsri, 2016) ทั้งนี้อาจศึกษาจากรูปแบบการดำเนินงานของต่างประเทศที่ประสบความสำเร็จ เช่น สาธารณรัฐเกาหลี รัฐบาลของสาธารณรัฐเกาหลีมีนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งมาจากวิสัยทัศน์ที่ตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมให้ประชาชนมีวัฒนธรรมการเรียนรู้ และสนับสนุนประชาชนทุกคนให้มีโอกาสเข้าถึงการศึกษาเพื่อให้คนเป็นกำลังพัฒนาชาติอย่างยั่งยืน โดยใช้ระบบธนาคารหน่วยกิต (Academic Credit Bank System – ACBS) เป็นนวัตกรรมสำคัญที่ขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าว (Kwon, Schied, & Kim, 2011) โดยมีสถาบันการเรียนรู้ตลอดชีวิตแห่งชาติ (National Institute for Lifelong Learning – NILE) ที่ก่อตั้งตามพระราชบัญญัติการศึกษาตลอดชีวิต (The Lifelong

Education Act of 2007) ของสาธารณรัฐเกาหลี เพื่อเป็นหน่วยงานกลางในการสนับสนุนดำเนินงานระบบธนาคารหน่วยกิต (Academic Credit Bank System – ACBS) (Usher, 2014)

1.2 ลักษณะและรูปแบบการดำเนินงานระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้ของสถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดตาก จากการทดลองพบว่าแบ่งออกเป็น 4 รูปแบบ ได้แก่ 1) การเทียบโอนผลการเรียนจากหลักสูตรที่จัดการศึกษาเป็นระดับ 2) การเทียบโอนผลการเรียนจากการศึกษาต่อเนื่อง 3) การเทียบโอนความรู้และประสบการณ์กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ 4) การเทียบโอนผลการเรียนจากการประเมินความรู้และประสบการณ์ โดยนำผลการเทียบโอนผลการเรียนและประสบการณ์ดังกล่าวที่สะสมไว้ไปเข้าศึกษาต่อตามความตกลงร่วมกันระหว่างสถานศึกษา อย่างไรก็ตามวัตถุประสงค์ของการดำเนินการ การสะสมหน่วยการเรียนรู้และการเทียบโอน รายวิชาที่เทียบโอน และกลุ่มเป้าหมายผู้เรียน ยังมีรายละเอียดการดำเนินการที่แตกต่างกัน และยังไม่ได้ดำเนินการครบถ้วนทุกรูปแบบ เช่น สถาบันส่วนใหญ่ดำเนินการเทียบโอนเฉพาะผลการเรียนที่นำไปสู่การสะสมหน่วยการเรียนรู้ให้แก่กลุ่มเป้าหมายผู้เรียนที่จะกลับเข้ามาศึกษาต่อ ส่วนการเทียบโอนประสบการณ์มีการดำเนินการเพียงสถาบันเดียว เป็นต้น ทั้งนี้อาจเป็นเพราะแต่ละสถาบันอยู่ในระยะทดลองนำร่องและมีกลุ่มเป้าหมายที่ขอรับการสะสมหน่วยการเรียนรู้และเทียบโอนต่างกัน ในอนาคตหากมีจำนวนความต้องการที่หลากหลายมากขึ้น จำเป็นต้องมีแนวทางการดำเนินการสะสมหน่วยการเรียนรู้และเทียบโอนให้ครบทุกรูปแบบ จึงควรมีการตกลงและสร้างความร่วมมือกับสถาบันหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดเกณฑ์ให้เป็นไปในแนวทางเดียวกัน หรือมีหน่วยงานกลางของรัฐที่ทำหน้าที่รับผิดชอบระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้และเทียบโอน สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเทียบโอนมาตรฐานฝีมือแรงงานเพื่อคุณวุฒิการศึกษาวิชาชีพ ของ อนุชัย รามวงศ์กูร และ นลินรัตน์ รักกุศล (Ramwarungkura and Rakkusol, 2015) ได้เสนอว่ารัฐจำเป็นต้องมีหน่วยงานกลางที่มีความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อรับผิดชอบในการเทียบโอนมาตรฐานฝีมือแรงงานสู่คุณวุฒิวิชาชีพโดยนาระบบสะสมหน่วยกิตมาใช้ในการเทียบโอนความรู้ และประสบการณ์เดิม รวมทั้งความรู้ทักษะของผู้ที่ผ่านการทดสอบมาตรฐานฝีมือแรงงานแล้ว มาเทียบเป็นหน่วยกิตและเก็บสะสมไว้ใช้ในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

1.3 การสร้างความร่วมมือระหว่างสถาบันการอาชีวศึกษากับสถานศึกษาต่างประเภทการศึกษาในจังหวัดตาก พบว่าสถานศึกษาที่เข้าร่วมการทดลองสามารถสร้างความร่วมมือกับสถานศึกษาต่างประเภทการศึกษา ได้แก่ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ทำให้สามารถขยายโอกาสทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียนได้ ซึ่งเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย การสร้างความร่วมมือนี้นับว่าเป็นกลยุทธ์หรือแนวทางที่สำคัญของการดำเนินงานระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้ เพราะจะช่วยพัฒนาระบบการดำเนินงานในด้านนี้ให้เกิดเป็นเครือข่ายที่มาจากการศึกษาต่างระบบและต่างระดับกันได้ ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ผลจากการทดลองมีความสอดคล้องกับระบบของประเทศออสเตรเลีย ได้แก่ระบบ Australian Qualification Framework (AQF) ซึ่งมีการกำหนดคุณวุฒิที่มีการเชื่อมโยงกับคุณวุฒิข้ามกลุ่มการศึกษา (Cross-sector qualification linkages) ในระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และอุดมศึกษา เพื่อเป็นการตอบสนองตามความต้องการของผู้เรียน ซึ่งจะนำคุณวุฒิไปใช้เชื่อมโยงกับหลักสูตรหรือคุณวุฒิทางการศึกษาประเภทใดก็ได้ตามข้อกำหนดของ AQF โดยไม่จำเป็นจะต้องเป็นวุฒิที่ใกล้เคียงกัน เช่น เชื่อมโยงระหว่าง Advanced Diploma และ Bachelor Degree หรือ SSCE กับ VET Certificates การเชื่อมโยงคุณวุฒิของประเทศออสเตรเลียเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความสนใจ โดยเรียนแบบควบปริญญาหรือเรียนจากคุณวุฒิระดับอาชีวศึกษาแล้วนำคุณวุฒิดังกล่าวไปเทียบโอน เพื่อเรียนต่อในระดับอุดมศึกษาได้ หรือจะใช้คุณวุฒิระดับอุดมศึกษามาเทียบโอนหน่วยกิตเพื่อเปลี่ยนสาขาโดยเรียนวิชาพื้นฐานบางวิชาแล้วต่อยอดในสาขาใหม่เพื่อให้ได้รับคุณวุฒิสาขานั้นได้ เป็นต้น (Office of the Education Council, 2010)

2. ผลลัพธ์ของการทดลองใช้ระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้ (Credit Bank System)

2.1 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับสถาบัน พบว่า สถาบันที่เข้าร่วมการทดลองได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบสะสมหน่วยการเรียนรู้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้การดำเนินงานระหว่างสถานศึกษาที่ดำเนินการทดลองระบบสะสมหน่วยการเรียนรู้ ทำให้เกิดแนวทางในการดำเนินงานที่เป็นไปในแนวทางเดียวกัน บุคลากรในสถานศึกษารู้สึกภูมิใจที่สามารถช่วยเหลือผู้เรียนให้กลับเข้าสู่ระบบการศึกษาในโรงเรียนได้อีกครั้ง เกิดการสร้างเครือข่ายและบันทึกข้อตกลงระหว่างสถานศึกษาในการเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์การเทียบโอน และมีส่วนส่งเสริมให้เกิดการศึกษาย่างต่อเนื่องในทุกรูปแบบและประเภทการศึกษา ผลลัพธ์ดังกล่าวทำให้สถาบันการอาชีวศึกษามีบทบาทในการจัดการศึกษาเพื่อสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตในสังคมศตวรรษที่ 21 ได้มากขึ้นตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มาตรา 15 และหลักการจัดการศึกษาที่เป็นสากล เพราะการเรียนรู้ตลอดชีวิตเป็นวิธีที่จะสามารถดึงศักยภาพ (Potential) และทรัพย์สินในตน (The Treasure within) ของบุคคลออกมาได้ (The National Education Act. B.E.2542, 1999; Medel-Añonuevo, Toshio, Werner. 2001)

2.2 ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน กล่าวคือได้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนและประชาชนได้นำผลการเรียนรู้และประสบการณ์การทำงานหรืออาชีพทั้งในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย มารับรองและเทียบโอนกันได้ โดยมุ่งหวังให้ผู้เรียนหรือผู้ปฏิบัติงานมีโอกาสเชื่อมโยงการเรียนรู้หรือประสบการณ์การทำงานสามารถพัฒนาตนเองมากยิ่งขึ้น ลดขั้นตอนและความซ้ำซ้อนและความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา สามารถนำไปใช้ในการเรียนและการทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลลัพธ์ดังกล่าวทำให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Lifelong learning) โดยสามารถเชื่อมโยงการทำงานเข้ากับการศึกษาได้ และมีโอกาสเข้าถึงการศึกษาโดยไม่มีอุปสรรคเรื่องความเหลื่อมล้ำทั้งด้านเศรษฐกิจ และมาตรฐานคุณภาพการศึกษา เป็นต้น สอดคล้องกับจุดเน้นของแผนพัฒนาการศึกษาของชาติ พ.ศ. 2560 – 2574 ที่มุ่งเน้นให้การศึกษาเป็นการศึกษาตลอดชีวิตอย่างเท่าเทียมกัน (Office of the Education Council, 2017)

กล่าวโดยสรุป การทดลองระบบสะสมหน่วยการเรียนรู้ในสถาบันการอาชีวศึกษาในจังหวัดตาก 4 แห่ง ทำให้เกิดระบบทางเลือกที่ขยายโอกาสและสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้แก่ผู้เรียน สถาบันได้จัดการศึกษาสอดคล้องตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 มาตรา 4 ที่บัญญัติให้การศึกษาเป็นการสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตสร้างเครือข่ายสถานศึกษา และเชื่อมโยงหลักสูตรการศึกษาและระดับการศึกษาเข้าด้วยกัน เกิดเอกภาพและการบูรณาการทางการบริหารจัดการศึกษา ผลจากการทดลองนี้สามารถนำไปใช้เป็นต้นแบบของการใช้ระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้ (Credit Bank System) ในระดับอาชีวศึกษา ส่งผลให้เกิดประสิทธิภาพการบริหารที่ก่อให้เกิดความประหยัดคุ้มค่า ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน และเกิดประโยชน์สูงสุดในการจัดการศึกษา

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 ระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้ (Credit Bank System) ในระดับอาชีวศึกษา สถาบันควรกำหนดผู้รับผิดชอบด้านการสะสมหน่วยการเรียนรู้และเทียบโอนโดยเฉพาะ โดยให้มีบทบาทและหน้าที่ 1) จัดทำและจัดเก็บเอกสารหลักฐานผลการเรียน การเทียบโอนทะเบียนผู้เรียนและผู้ขอเทียบโอนเพื่อการสะสมหน่วยการเรียนรู้ 2) ดำเนินการเทียบโอนผลการเรียนและผลการเรียนรู้ประสบการณ์ตั้งแต่การให้คำแนะนำ การรับเข้า การลงทะเบียน การประเมินผลการเรียน การเทียบโอน

การประเมินสมรรถนะ การวัดและประเมินผล การสะสมหน่วยการเรียนรู้และการให้ประกาศนียบัตรที่สอดคล้องกับหลักสูตรและการเรียนรู้ตามปรัชญาและภารกิจของสถานศึกษา ระเบียบหลักเกณฑ์วิธีการที่องค์กรกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้และต้นสังกัด กำหนด 3) รับรองหน่วยการเรียนรู้ของผู้เรียนและผู้ขอเทียบโอนผลการเรียนภายในสถานศึกษา และ 4) รายงานผลการเทียบโอนผลการเรียนต่อองค์กรกลางสะสมหน่วยการเรียนรู้และต้นสังกัด

1.2 ผลการทดลองใช้ระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้ทำให้ทราบความพร้อมของสถานศึกษา ปัญหาและอุปสรรคที่ยังขาดหน่วยงานกลางที่จะทำหน้าที่บริหารจัดการและเชื่อมโยงกันทั้งระบบ ดังนั้นรัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดตั้งหน่วยงานกลาง รวมทั้งจัดตั้งคณะทำงานเตรียมการจัดระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้ การนำร่องจัดการสะสมการเรียนรู้ของสถานศึกษา และการพัฒนาเทคโนโลยีที่เชื่อมโยงกันทั้งระบบ

1.3 ควรวางแผนอบรมเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเรื่องการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้แก่ผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรทางการศึกษา ผู้เรียน และผู้ปกครอง ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกภาคส่วนให้ตระหนักถึงความสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการใช้ระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้ เพื่อเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของชาติ

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาการใช้ระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้ของสถาบันการศึกษาในพื้นที่อื่น

2.2 ควรศึกษาการใช้ระบบธนาคารสะสมหน่วยการเรียนรู้ของสถานศึกษาในทุกระบบการศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- Kraiyo Bhadravat. (2018). *Big Data and Educational Equality*. Retrieved 20 April 2021, from <https://www.posttoday.com/social/think/562160>. (in Thai)
- Kee, Youngwha. 2015. *Retrospect and prospect of the academic credit bank system and its advancement of educational wellbeing in Korea*. International Journal of Continuing Education and Lifelong Learning, Vol. 8, No. 1, Dec 2015: 102-121. Retrieved. <https://search.informit.com.au/documentSummary;dn=706026044360187;res=IELHSS>
- Kwon, I. T., Shied, F. M., & Kim. J. (2011). Towards a learning society: lifelong learning policies and practices of South Korea since the 1997 IMF crisis. *Widening Participation and Lifelong Learning*, 13(2), 8-32.
- Medel-Añonuevo, Carolyn, Ohsako, Toshio and Mauch, Werner. (2001). *Revisiting lifelong learning for the 21st century*. Retrieved. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000127667>, 1-3.
- Office of the Education Council. (2010). *National Qualifications Framework: a case study of foreign countries's Qualifications Framework*. Bangkok: Office of the Education Council. 26-27. (in Thai).
- Office of the Education Council. (2017). *The National education plan B.E. 2560-2579*. Retrieved 20 May 2021, from. <http://www.bpp.mua.go.th/main/download/plan/EducationPlan12.pdf>. (in Thai)
- Office of Vocational Education Commission. (2017). *Criteria and guidelines for the transfer of knowledge and experience in the subject*. Retrieved 15 April 2021, from. <https://bit.ly/3uB5HaA>. (in Thai)

- Anuchai Ramwarungkura and Nalinrat Rakkusol. (2015). *The Development of Accreditation of Occupational Skill Standards Model for Vocational Education Qualification*. Retrieved 21 May 2021, from. <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/jindedu/article/view/6967/6508>. (in Thai)
- Nutnapa Ruenobcheoy. (2016). *Credit Bank System and Credit Transfer*. Retrieved 12 March 2021, from http://www.mua.go.th/users/bhes/front_home/Data%20Bhes_2559/CBS.pdf. (in Thai)
- Singh, Madhu. (2015). *Global perspectives on recognising non-formal and informal learning: why recognition matters*. Retrieved. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000233655>, 1.
- Pinsuda Siritarangsri et al. (2015). *The Developmental Approach to Credit Bank System: Basic Education (Research Report)*. Bangkok: Office of the Education Council. 8-9. (in Thai).
- Pinsuda Siritarangsri et al. (2016). *Developing The Quality and Enhancing the Education of Learners by Using The Credit Bank System: Basic Education (Research Report)*. Bangkok: Office of the Education Council. 21-170. (in Thai).
- Pinsuda Siritarangsri. (2016). Credit Bank System of Basic Education. *Suthiparithat*, 30(93), 250-262. (in Thai).
- The National Education Act. B.E.2542*. Retrieved 1 March 2021, from <http://www.moe.go.th/main2/plan/p-r-b42-01.htm#5>. (in Thai)
- Arunee Trakarnpairoj. (2018). *Thailand Credit Bank System for Lifelong Learning*. Doctoral dissertation, Dhurakij Pundit University, Thailand. (in Thai)
- Usher, Alex. (2014). *The Korean academic credit bank: A Model for credit transfer in North America?* Toronto: Higher Education Strategy Associates. 8.
- Linda Vajarasatheanphong. (2019). *Lifelong Learning, used in battle the changes of the Disruptive world*. Retrieved 20 April 2021, from. <https://bit.ly/3eYGdNP>. (in Thai)